

AFETLERE MARUZ KALAN YERLEŞMELERİN YER DEĞİŞİMİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLARA BİR ÖRNEK: İSPİR MADENKÖPRÜBAŞI BELDESİ ELMALI MAHALLESİ

The problems Encountered In Post-Disaster Reconstruction Of Traditional Settlements: The Municipality Of İspir Madenköprübaşı Elmalı Neighborhood

Yrd.Doç.Dr. Yaşar GÖK*

Muhsin YAZAR**

Özet

Bu araştırma ile İspir İlçesi Madenköprübaşı Beldesi Elmalı Mahallesi'nde meydana gelen heyelan sonucu, yeniden inşa edilen konutların; yerleşme yeri ile sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel özelliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Yapılan gözlemler ve mülakatlar sonucu, yeni yerleşim yeri ve konutların, Eski Elmalı Mahallesi'ndeki yer ve konutlarla mukayese edilemeyecek kadar planlı ve çağdaş bir yerleşme olduğu görülmüştür. Ancak, yeni yerin ve konutların ailelerin bazı sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılamadığı gibi, birtakım altyapı imkânlarından da yoksun olduğu tespit edilmiştir.

Diğer birçok kır yerleşmesinde olduğu gibi, Elmalı Mahallesi'nde de geçim kaynağı tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Bu itibarla inşa edilmiş bulunan konutların sadece afete dayanıklı ve modern bir yerleşme olması yeterli olmamıştır. Konutların ve yerleşme yerinin; ekonomik, sosyal ve kültürel bakımdan eksikliklerinin bulunması nedeniyle, ailelerin çoğu bu konutlara yerleşmemiş, devletin önemli miktarda bir kaynağı boşa gitmiştir. Bu itibarla, bundan sonra afetler dolayısıyla yeniden inşası gereken yerleşmelerin bütün özelliklerinin dikkate alınarak, inşa edilmesinin daha uygun olacağı vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *İspir, Elmalı Mahallesi, Madenköprübaşı, heyelan, afet, afet konutları.*

* Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı.

** Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi.

Abstract

This study examined the socio-economic and socio-cultural features and locations of houses that were rebuilt following the landslide that occurred in the Elmalı neighborhood of Madenköprübaşı, in İspir District.

Observations and interviews carried out during the study showed that the new settlement and the houses are planned and modern, which cannot be compared to the settlement and houses in the Old Elmalı Neighborhood. It was also found that the new settlement and the houses fail to meet some social, cultural and economic needs of families and lack some infrastructure opportunities.

As in most other rural settlements, the Elmalı neighborhood is economically dependent on agriculture and animal husbandry; The newly constructed houses therefore needed to meet the associated social and cultural needs of residents, and it was not enough them to be planned solely as a modern settlement and constructed to resist natural disasters. Due to the economic, social and cultural shortcomings of the houses and the settlement, most of the families did not settle in the houses and a significant investment of public resources was therefore wasted. The study findings emphasize the need for future reconstruction projects to consider all the social and cultural characteristics of local housing and settlement types, rather than imposing a generic redevelopment strategy.

Key words: *Elmalı Neighborhood, Madenköprübaşı, landslide, disaster, disaster houses Turkey.*

Giriş

Dünya’da ve Türkiye’de çok değişik nedenlere dayalı olarak doğal afetler meydana gelmektedir. Söz konusu afetler içerisinde, can ve mal kaybı bakımından en önemli olanı da **depremler**dir. Depremlerin meydana geldiği yerlerde birçok yerleşme zarar görmekte, çoğu kere can ve mal kaybı olmaktadır. Depremler kadar olmasa da, heyelanlar da beşeri tesislere zarar vermekte bazen de can kaybına neden olmaktadır.

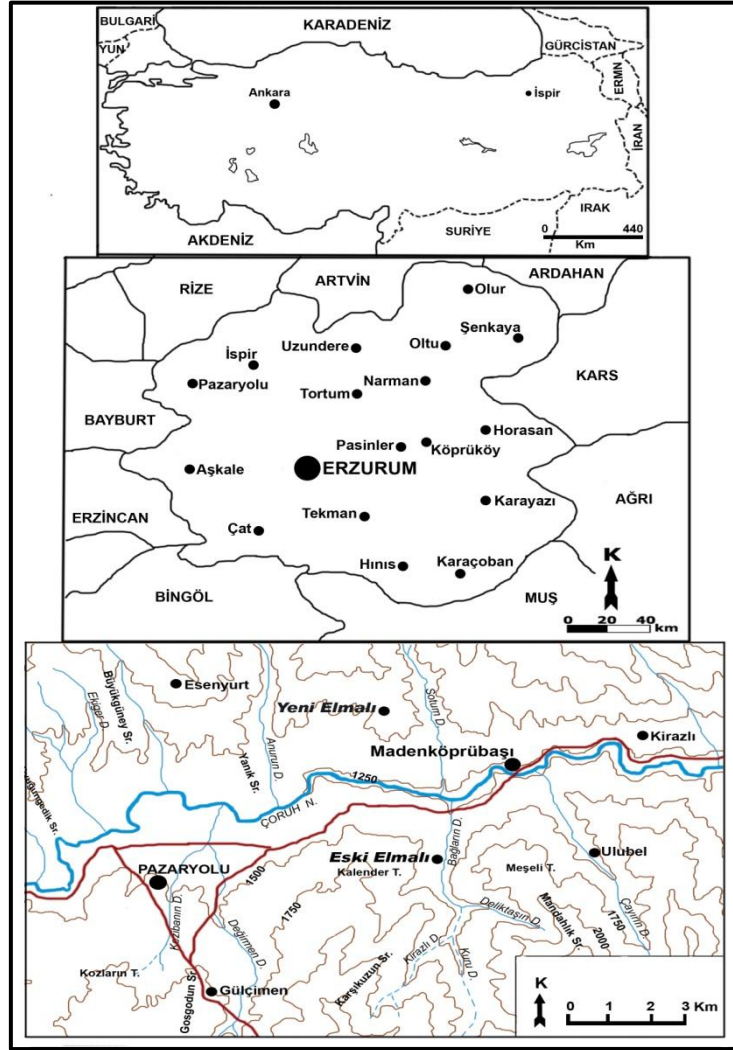
Erzurum ili İspir ilçesi Madenköprübaşı beldesinin Elmalı mahallesinde de heyelan olmuş ve bu heyelandan 160 kadar konut zarar görmüştür. Halen daha devam eden heyelanın ilk hareketiyle ilgili bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak, mevcut jeomorfolojik yapılanmadan hareketle asıl heyelanın, henüz üzerinde yerleşmelerin bulunmadığı bir zaman dilimi içinde oluştuğuna hükmedilmiştir. Heyelanlı kütlenin 1953 tarihinden itibaren yeniden hareketlenmesi burada yaşayan insanları korkutmuş ve panik atmosferi içinde ilk başvurular resmi makamlara yapılmıştır. O tarihten sonra belli aralıklarla hareketlenen kütle, her seferinde doğal ve beşeri yapılara zarar vermiş, ancak 1987 yılına kadar olan zararlarla ilgili devlet tarafından bir uygulama olmamıştır. 1987 yılında kaymaların ivme kazanması ve mahalle halkının iyice tedirgin olması üzerine, 1988 yılında jeologlar tarafından tutulan raporda **köyün derhal tahliyesi gerekmektedir** ifadesi yer almıştır (Kopar, 2010: 206–207).

Mahallede yapılan mülakatlara göre, en son 1996 yılında heyelan yeniden faaliyete geçmiş ve 160 civarında konuta zarar vermiştir. İlk müracaat tarihi 1988 yılına dayanan hak sahipliği konusunda oldukça yavaş davranılmış ve uzun bir zaman sürecinde, 139 aile hak sahibi olarak belirlenmiştir. Ancak, hak sahipliğinin belirlenmesi ve yeni konutların inşası oldukça gecikmiştir. Hak sahipleri belirlendikten sonra, aynı beldenin 2,5 km kuzeyinde, vadinin güneye dönük yamacının hafif eğimli bir düzlüğü yeni yerleşim yeri olarak belirlenmiş ve konutlar burada inşa edilmiştir.

Bu araştırma ile Elmalı mahallesinde ağır hasar gören konutların bulunduğu yer yeni konutların; projelendirilmesi, konutların yöre halkının sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarına uygunluğu ile bu konutların bulunduğu alanın yerleşme bakımından uygun olup olmadığı hususları incelenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla, hem eski Elmalı Mahallesi, hem de yeni konutların bulunduğu alanda gözlemler ve mülakatlar yapılmıştır. Eski ve yeni yerleşim alanlarından elde edilen bilgi ve dokümanlar; fotoğraf, harita, tablo, grafik ve metin haline getirilerek çalışmaya son şekli verilmiştir.

1- Araştırma Sahasının Yeri ve Sınırları

Araştırma sahası, İspir (Erzurum) ilçe merkezine bağlı Madenköprübaşı Beldesi’nin Elmalı mahallesi olup, eski yerleşme Madenköprübaşı’nın yaklaşık 2 km güneybatısında, yeni konutların yapıldığı yer ise, aynı beldenin yaklaşık 2,5 km kuzeyinde bulunmaktadır. Hem eski Elmalı Mahallesi hem de yeni konut alanları İspir ilçe merkezine yaklaşık 19 km mesafede bulunmaktadır. Her iki yerleşmede Çoruh vadisinde bulunmakta olup, eski Elmalı Çoruh’un kollarından olan Bağların derenin vadisinde, yeni mahalle (yeni konutlar) ise, Çoruh vadi tabanından yaklaşık 150 m. yükseklikteki seki düzlüğünde bulunmaktadır (Şekil 1).

Şekil 1. Araştırma sahasının lokasyon haritası.

2- Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı, idari sınır olarak Erzurum iline bağlı olan, ancak coğrafi bölge olarak Karadeniz Bölgesi'nin Doğu Karadeniz Bölümü'nde bulunan ve iklim özellikleri bakımından şiddetli karasal iklim ile Karadeniz iklimi arasında geçiş özelliğine sahip bulunan bir kır yerleşmesinin afet sonucu yeniden inşası nedeniyle, afet öncesi ve sonrası yerleşme alanları ile konutlarını incelemektir. Önemi ise, önceki yerleşme ve konutlar ile sonradan inşa edilenler arasındaki; kuruluş yeri, planlama, afetlere dayanıklılık,

doğal çevre şartlarına uygunluk gibi fiziki durumun belirlenmesinin yanı sıra; sosyal, ekonomik ve kültürel yönden önemli farklılıkların bulunup bulunmadığının tespiti. Bu hususlar incelenirken, eski yerleşme ve konutların, yeni inşa edilmiş konutlar ile yerleşim yerinin avantaj-dezavantajlarını belirleyerek, bundan sonra yeniden inşa edilecek köy yerleşmelerinde bu olumlu ve olumsuz hususların dikkate alınmasını dile getirmektedir (Gök, Altaş, 2007: 244).

3- Eski Elmalı Mahallesi Yerleşmesi ve Konutları

Elmalı mahallesinin bulunduğu yer, Bağların dere vadisinin aşağı kısmında bulunmaktadır. Çoruh'a güneyden katılan Bağların dere vadisi yukarı kesimlerinde kerkik aşağı kesimlerde ise yer yer litolojik nedenli asimetrik vadi özelliği gösterse de genelde kerkik profil özelliklerini korumaktadır (Kopar, 2010: 196). Köylerin çoğunlukla vadilerde, akarsu boylarında ve eteklerde kurulmuş olmalarının birkaç nedeni vardır. Hiç şüphesiz bunların en önemlisi su kaynaklarıdır. Diğer nedenler ise; tarım arazilerinin korunması, ulaşım kolaylığı, bölgenin uzun ve şiddetli kış şartlarından korunmaktır. (Gök, Altaş, Zaman, 2007: 168). Eski Elmalı Mahallesi de bulunduğu konum itibarıyla, birinci derecede suya bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Çünkü mahalle, Çoruh nehrine güneyden katılan Bağların derenin hemen kıyısında bulunmaktadır. Bu su, özellikle sulama suyu olarak mahalle halkı için büyük önem taşımaktadır. Ayrıca mahalle, içme suyu bakımından da zengin kaynaklara sahip bulunmaktadır.

Kırsal yerleşmelerde meskenlerin plan modelleri ile bölge iklim özellikleri arasında, yakın bir paralellik vardır. Gerçekten de, meskenlerin aileye (ailenin barınmasına) yönelik ev kısmı ile ek yapıları, iç bölgelerin yüksek kesimdeki köylerinde, genellikle bir arada ve çoğunca da birbirine bitişik olarak yapılır. Meskenin içinde, ek yapılara (ahır, ağıl, samanlık, kiler, ambar, tezeklik vb) koridorlar açılmakta ve evle ek yapılar, genel olarak, aynı çatı altında bulunmaktadır. Bu mesken tipine **bitişik ev tipi** denir. Bu kırsal ev tipini hazırlayan nedenler, kuşkusuz sadece bölgenin iklim özelliklerine dayandırılmaz. Bunda, ailelerin ekonomik düzeyleri ve hatta kültürel yapılarının da etkileri vardır (Doğanay, 1997: 367).

Eski Elmalı Mahallesi yerleşmesi de büyük çoğunluğu ile yukarıda bahsedilen yapılaşma özelliklerine sahiptir. Konutlar ve ek yapıları çoğunlukla aynı çatı altındadır. Düzensiz bir toplu forma sahip olan mahalle konutlarının arasındaki mesafe oldukça az olup, mahallenin sokakları dar ve birbirine bitişik konutlardan oluşmaktadır. Söz konusu nedenler, eski Elmalı Mahallesi'ndeki konutların birbirine bitişik veya çok yakın inşa edilmesinde etkili olmakla birlikte, bu durum üzerinde iklimin rolü büyüktür. Ancak, bu tür bir yapılaşmada yerleşim yerinin darlığının da rolü vardır. Karmaşık bir yapılaşma özelliğinde olan mahalle konutlarının bir kısmı tamamen geleneksel yapı tarzında inşa edilmişken, bir kısmı da çağdaş malzemelerle inşa edilmiştir. Ancak, mimari bir planlamadan bahsetmek mümkün değildir. Geleneksel yapılarla, daha çağdaş diyebileceğimiz konutlar adeta iç içe girmiş vaziyettedir (Fotoğraf 1).

Fotoğraf 1. Eski Elmalı Mahallesinden bir görünüm.

Öte yandan, Elmalı Mahallesi'nin vadi içerisinde bulunmasının iklim şartları bakımından da avantajı bulunmaktadır. Genel hatlarıyla yörenin iklimi Doğu Anadolu'nun sert karasal iklim koşullarıyla Doğu Karadeniz Bölgesi'nin nemli ılıman koşulları arasında geçiş özelliği göstermektedir. Bununla birlikte, yüksek kesimlere doğru çıkıldıkça karasal koşulların etkisi daha fazla hissedilmekte, sadece derin yarılmış Çoruh oluğunda ılıman bir iklim görülmektedir. Elmalı Mahallesi de böyle derin vadi içerisinde bulunduğu için, kısmen daha ılımlı bir iklim özelliğine sahiptir.

İnceleme alanında yağışın büyük bir bölümü ilkbahar ve kış aylarında düşmektedir. Yağışlar, soğuk mevsimde kar, sıcak mevsimde ise yağmur şeklinde düşer. Yüksek kesimlerde don olayı görülür. Yıllık ortalama sıcaklıklar kış aylarında 0 °C altında kalmaktadır. En sıcak ay olan Ağustos ayında ise ortalama sıcaklıklar 24 °C civarında (23,6°C) seyretmektedir. Zemin yılın 70 günü karla kaplı olup, en yüksek kar kalınlığı yerel farklar olmakla birlikte bir m ortalama sahiptir (Kopar, 2010: 198-199). Sahanın yıllık ortalama yağış miktarı (473,5 mm) ve kar kalınlığı ve karla örtülü günler bakımından Doğu Anadolu iklim şartlarına yakın olmakla birlikte, sıcaklık değerleri bakımından daha olumlu değerlere sahiptir.

İklim şartlarının daha elverişli olması bir bakıma ekonomik faaliyetlerin de farklılığına sebep olmuş, böylece Çoruh vadisi ve kollarının bulunduğu vadilerde küçük çaplı da olsa bahçe tarımının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu vadilerden biri de,

Elmalı mahallesinin bulunduğu yerdir. Elma ılıman iklim meyvelerinin başında gelmektedir. Anadolu, elmanın anavatan bölgesine girdiğinden, Türkler değişik tür ve çeşitlerinin yayılmasında önemli rol oynamışlardır (Koday, 2004: 197). Elmanın iklim isteklerine uygun şartların yörede mevcut olmasından dolayı, mahallede birkaç çeşit elma yetiştirilmektedir. Bu yüzden, yerleşmenin adı değiştirilirken, **Elmalı ismi** tercih edilmiştir. Verimin bol olduğu yıllarda ihtiyaç fazlası olan elmanın satışı bile yapılmaktadır. Yörenin diğer bir meyvesi de cevizdir. Elma kadar olmasa da, yörede önemli miktarda ceviz üretimi ve ticareti yapılmaktadır.

Mikroklima iklim özelliklerine sahip olan yörede, bazı meyvelerin yetiştirilmesinin yanı sıra fasulye, mısır, domates, salatalık, patlıcan, biber, kabak vb. sebzelerin de yetiştirilmesi mümkün olmaktadır. Bunların bir kısmı aile ihtiyacına yönelik olarak yetiştirilirken, bir kısmı da ticari olarak yetiştirilmektedir. Yörenin fasulyesi ünlü olduğundan, çok talep gören bir üründür. Bu yüzden, diğer bölgelerde ve yörelerde yetiştirilen fasulyelere göre oldukça yüksek fiyatla alıcı bulmaktadır (Fotoğraf 2).

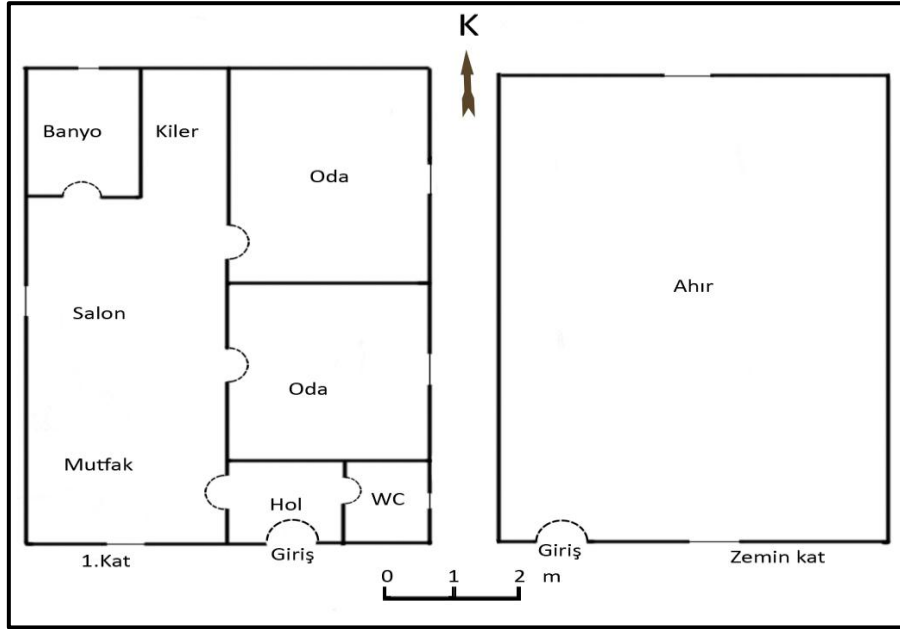
Fotoğraf 2. Kurutulmak üzere serilmiş fasulye.

Sosyal ve Ekonomik imkânlar bakımından mahalle halkı için elverişli şartlara sahip olan yerleşmenin bulunduğu yer, jeolojik ve jeomorfolojik yönden ise oldukça sorunludur. Sahanın çok uzun zamandan beri heyelana maruz kaldığı sanılmaktadır. İlk heyelanın olduğu dönemlerin tarihi bilinmemekle birlikte, 1953 yılından bu yana yörede heyelanın olduğu tespit edilmiştir. Heyelan sahasının kuzeyindeki Çoruh'a dönük yamaçlar

da kütle hareketleriyle şekillenmektedir. Geniş bir yelpazede izlenen heyelanlı yüzeylerde litolojinin gevşek materyallerde meydana gelmesi ve yamaçların yüzey akışına uygun eğim değerlerine (10-30) sahip olması, sayısız erozyon yarıntısının (gully) oluşmasına imkan vermiştir (Kopar, 2010: 194).

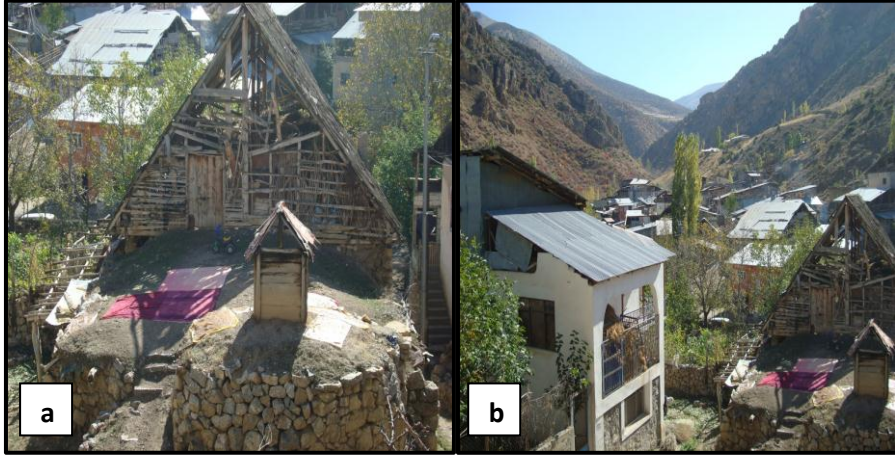
Köy meskenleri, kullanılan inşa gereçleri, fonksiyonları ve fizyonomileri ile içinde buldukları coğrafi mekanın doğal şartlarının yanında, meskenleri kullanan kişilerin ekonomik faaliyet türleri ve sosyo-ekonomik düzeyleri ile yakından ilişkilidir. Nitekim meskenler, sadece içinde yer aldıkları doğal çevre şartlarıyla değil, kendini meydana getiren insanların faaliyetlerine, kültürlerine, sosyo-ekonomik şartlarına bağlı olarak da çeşitli şekil ve özellik kazanmaktadırlar. Bu nedenle, meskenler, her şeyden önce doğal çevre şartları ile insan ve faaliyetlerinin bir eseri olarak kabul edilmektedir (Tunçdilek, 1967: 51). Elmalı köyü konutları da bu özellikleri taşımakta olup, konutların inşasında hem çevrenin hem de sosyal ve ekonomik yaşantının önemli katkısı mevcuttur.

İç bölmeleri bakımından çeşitlilik gösteren mahalle konutlarının hemen çoğunda aynı bölmelerin olduğunu söyleyebiliriz. Oda sayısı, ailenin ekonomik durumu ve nüfus sayısına göre değişmekle birlikte, hemen her ailenin konutunda, ahır eklentisinin bulunduğu, bazılarında ahırın yanı sıra samanlık (merek), yakacak damı eklentilerinin olduğu görülmektedir. Buna karşın, çağdaş hayatın vazgeçilmez ihtiyaçlarından olan ve konutlarda mutlaka bulunması gereken; WC, banyo ve mutfak bölümlerinin bulunmadığı, WC'nin bazı konutların bahçelerinde olduğu tespit edilmiştir (Şekil 2).

Şekil 2. Eski Elmalı Mahallesinde Ahmet Ulu'ya ait 2 katlı evin planı.

Kırsal kesimde, küçük şehir ve varoşlarda konut ve işyerleri yerine göre; ahşap, taş, tuğla, briket ve kerpiç gibi malzemelerle genelde tek veya iki katlı olarak, dış duvarları şiddetli sarsıntılarda yıkılabilecek şekilde inşa edilmektedir (Yalçınlar, 2002: 152-153). Elmalı Mahallesi konutlarının büyük çoğunluğu da, çevreden temin edilen malzemelerle ve afetlere karşı dirençsiz bir şekilde inşa edilmişlerdir (Fotoğraf 3). Gerçi bazı konutlar, çok modern olmasa da çağdaş inşa malzemeleri (çimento, kum, tuğla ve demir) ile yapılmıştır.

Fotoğraf 3. Eski Elmalı Mahallesiindeki konutlar: a) Geleneksel konut
b) Kısmen çağdaş konut.

4- Heyelanın Meydana Gelişi ve Etkileri

Bilindiği gibi, volkanik faaliyet, deprem, heyelan, kaya düşmeleri, çığ, sel karakterli akışlar, su baskınları, erozyon, şiddetli kasırgalar, kum fırtınaları gibi doğal olaylar, jeolojik zamanlar boyunca şiddet derecesi değişmekle birlikte sürekli ya da periyodik olarak vuku bulmuş ve halen de devam etmektedir (Biricik, 1996–1997: 11).

Heyelanlar, yer şekillerinin hızla değişmesi veya yeni şekiller oluşmasına neden olması, yerleşme alanlarını dolayısıyla insan hayatını etkilemesi ve bunlara ilişkin diğer sonuçları bakımından coğrafyanın önemli konularından birini oluşturmaktadır (Keser, 2003: 100).

Heyelanların geliştiği alanlarda zeminin kayma direncini ortadan kaldıran en önemli faktör, bölgenin ilgili aylarında uzun yıllar ortalamalarının üzerinde yağış almış olmasıdır. Uzun süre toprak üzerinde kar örtüsü ile bahar ve yaz aylarındaki sağanak karakterli yağışlar, zemini aşırı doymun hale getirerek hidrostatik basıncın (boşluk suyu basıncı) artmasına bağlı stabilite kaybına neden olmaktadır (Keser, 2003: 114).

Dünyanın her yerinde olduğu gibi, ülkemizde de yerleşim alanları sel, kuraklık, deprem, heyelan, volkanik etkinlikler gibi doğal afetlerle karşı karşıyadır (Sargın, 2004: 373). Heyelanların oluşumu daha çok doğal olaylara bağlı olmakla birlikte, jeolojik afetlerden olan heyelanın meydana gelmesinde, beşeri faktörlerin de zaman zaman rolü

olduğu bilinmektedir. Topografyayı oluşturan belli bir kütlelerin kazı ve hafriyat çalışmaları sırasında harekete geçtiği görülebilmektedir (Girgin, 1996: 156).

Elmalı heyelanının oluşumunu ve hareketliliğini sağlayan hazırlayıcı ve tetikleyici etkenler arasında bütün heyelanlarda olduğu üzere iklimik, hidrografik, litolojik, topoğrafik, tektonik ve beşeri etmenlerin ayrı ayrı rolü vardır (Kopar, 2010: 199). Sahada meydana gelen heyelan, basit şekilde inşa edilmiş konutlara daha çok zarar vermiştir. Diğer konutlarda ise, çok fazla hasar olmamıştır.

Sosyal, kültürel ve ekonomik yönden yöredeki ailelerin ihtiyaçlarına uygun olan geleneksel konutların afetlere karşı dayanıksız oluşu, heyelanın etkilerini oldukça fazla yansıtmıştır. Gerçi heyelanların konutlara olan etkisi depremlere göre biraz farklılık arz etmektedir. Depremlerde, aynı zemin üzerinde bulunan iki konuttan üst yapısı dirençsiz olan yıkılmakta, depreme dayanıklı olarak inşa edilmiş konut ise yıkılmamaktadır. Örneğin, 1999 Marmara Depremi sırasında Yalova'da yan yana inşa edilmiş iki apartmandan birinin tamamen yıkılmasına rağmen, diğerinin ayakta kaldığı görülmüştür. Heyelan olayında ise, durum oldukça farklı olup, zeminin hareket etmesi veya heyelan kütlelerinin konutların üzerine gelmesi, istisnasız bütün konutlara zarar vermektedir. Ancak, basit olarak inşa edilmiş olanlar daha fazla zarar görmektedir.

Bilinen tarihi ile 1953'ten beri yörede devam eden ve en son 1996 yılında meydana gelen heyelan olayları sadece konutlara zarar vermemiştir. Konutların yanı sıra, diğer birçok doğal ve beşeri yapının da hasar görmesine neden olmuştur. Ancak, insan hayatında birinci derecede öneme haiz olması ve yeme-içme, barınma, korunma, istirahat etme gibi ihtiyaçları karşılaması bakımından konutların daha önemli olması nedeniyle, heyelanın konutlar üzerindeki etkisi daha çok öne çıkmıştır.

Heyelanın etek ucundan mahalleyi beldeye bağlayan toprak yol geçmektedir. Yol, kayma yüzünden defalarca bozulmuş ve her seferinde kayan malzeme temizlenmiştir. Heyelanın uç kesiminin ilkbahar taşkınlarında Bağların dere tarafından boşaltılmasına ilave olarak yolu düzeltmek için her seferinde şevden tonlarca malzemenin tahliyesi, yamaç kararlılığını bozmakta ve heyelan hareketinin devamlılığına olanak sağlamaktadır (Kopar, 2010: 203).

Heyelan sahasında aktivitenin devam ettiğini gösteren pek çok işaret vardır. Bunlar farklı büyüklüklerde, kayma, akma, oturma ve kabarma şeklindeki oluşumlardır. Kütlelerin hemen her kesiminde izlenebilen bu yapılara yer yer sürünme şeklinde hareketler eşlik etmektedir. Bahçe sınırlarını belirleyen eğilmiş çitler yüzdeki kaymanın önemli göstergesidir (Kopar, 2010: 205) Devam eden heyelanın ileride yeniden birçok yapıya zarar vermesi söz konusudur. Örneğin mahallenin Madenköprübaşı beldesine doğru çıkışında yolun hemen batısında ve 40-50 m yakınında belirgin bir heyelan kütleleri bulunmakta olup, bu kütlelerin daha önceleri olduğu gibi yolu kapatma ihtimali bulunmaktadır (Fotoğraf 4).

Fotoğraf 4. Eski Elmalı Mahallesi'nin Bağların deresinde yer alan heyelandan bir görünüm.

5- Hak Sahiplerinin Belirlenmesi

Hemen her doğal afetten sonra, ağır hasar gören ve oturulamaz durumda olan konutların belirlenmesi için çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalar, teknik bir heyet tarafından yürütülmekle birlikte, afetin meydana geldiği yerleşmenin yöneticilerinin (Muhtar, Belediye Başkanı, Kaymakam, Vali gibi) fikir ve görüşleri de alınmaktadır. Çoğu kere istismar edilen bu durum, haksızlıklara ve mağduriyetlere neden olabilmektedir. Elmalı mahallesinde yaptığımız mülakatlardan da böyle bir sonuç çıkarmak mümkün olmaktadır. Mahalle halkından olan ve kendisine yeni yerleşim yerinde konut yapılan, ancak afet sonrası Bursa'ya göç etmiş bulunan İhsan Özdemir'in ifadelerine göre, konutları ağır hasar gören veya oturulamaz durumda olanların belirlenmesinde birtakım haksızlıklar olmuştur. Bazı ailelerin konutu ağır hasar gördüğü halde, hak sahibi olamamış, bazı ailelerin ise konutları hasar görmediği halde kendilerine konut yapılmıştır.

Bu durum, mahalle halkı arasında huzursuzluğa neden olduğu gibi, bir takım sosyal ve ekonomik sorunların da ortaya çıkmasına neden olmuştur. Her şeyden önce, barınma konutu kalmayan ailelerin bir kısmı, çaresizlikten göç etmek durumunda kalmışlardır. Buna karşın, bazı aileler de hem eski mahallede hem de yeni yerleşim yerinde konut sahibi olmuşlardır. Diğer bir ifadeyle, ailelerin bir kısmı mağdur olurken, diğer bir kısım aileler mevcut sağlam konutlarının yanı sıra yeni konut imkânı elde etmişlerdir.

6- Heyelan Sonrası İnşa Edilen Konutların Yeri ve Fiziki Planlama Durumu

a)Yeni Yerleşme Yerinin Belirlenmesi

İlk çağlarda yerleşme yeri için seçilen yer istisnasız bir ırmak ya da dere kenarında oluyor ve çevresi de tarıma elverişli bulunuyordu. İlk yerleşme deprem, salgın hastalık veya savaş sonucu yıkılıp oturulamaz duruma geldiğinde, yörenin oturmaya elverişli yeri burası olduğundan başka bir yere gidilmiyor, kerpiçten yapılmış olan evlerin yıkıntıları kolaylıkla düzleştirilerek, yeni iskan eskisinin üstüne kuruluyordu (Bakırcı, 1997: 368). Ülkemizde meydana gelen yıkıcı depremlerin sonucunda ağır hasar gören yerleşmelerin yeniden inşası önceleri çoğunlukla yerleşme sakinleri tarafından oluşturulurken, 20.yüzyıl başlarından itibaren yıkıma uğrayan yerleşmelerin kuruluşunu devlet üstlenmiştir (Gök, 2001: 148). Bu itibarla, yer seçiminde de devletçe görevlendirilmiş kurum ve kuruluşların teknik elemanlarının kararları geçerli olmaktadır. Ancak, bazen istisnai durumlar da olabilmektedir. Örneğin, 25-28 Mart 2004 Aşkale Depremleri sırasında ağır hasar gören Ortabahçe Köyü'nün yeniden inşası için yer seçiminde, birkaç ailenin konutu eski konutlarının yakınındaki mevcut araziye inşa edilmiştir.

Hem dünyada hem de Türkiye'de doğal afetler sonucu, zarar gören yerleşmelerin ve konutların yeniden inşası söz konusudur. Yerleşmelerin yeniden inşasında ise, güvenli olmadıkları gerekçesiyle, zorunluluk olmadıkça eski yerleşme yerleri tercih edilmemektedir. Elmalı köyü heyelanından zarar gören konutlar için de böyle bir uygulama yapılmış ve yerleşme yeri olarak, mevcut yerleşmenin yaklaşık 5 km uzağında bir yer seçilmiştir. Zemin bakımından sağlam olan yeni yerleşim alanı, afetlere karşı daha güvenli olmakla birlikte, sosyal ve ekonomik imkânlar yönünden sorun teşkil etmektedir.

Devlet tarafından; yerleşmeye uygun nitelikteki araziler öncelikle hazine arazilerinden temin edilmektedir. Hazine arazilerinin teminindeki güçlükler nedeniyle özellikle tarımsal iskânda dar boğazlarla karşılaşılmaktadır. İskân için arazi kamulaştırması ikinci bir iskâna ve yüksek maliyete sebep olmaktadır. Belli bir yatırım projesinden etkilenen aileler kendi yerleşmelerinden uzak bir yörede iskân edilmeyi arzu etmemektedirler (Ünal, 1998: 169). Bu husus daha çok yıkıma uğrayan şehir yerleşmelerinin yeniden inşasında sorun olmaktadır. Kırsal yerleşmelerde ise, arazi temininden daha çok yöre halkının istek ve arzularına göre yer seçimi yapma zorluğu vardır. Çünkü kırsal kesimdeki ailelerin hemen her birinin farklı istek ve talepleri vardır. Hatta bazıları eski yerleşme yerinden ayrılmak istemez. Bu yüzden de, yeni konutların eski yerleşme yerinde inşa edilmesinde ısrar ederler. Bazen de, teknik heyetin uygun gördüğü yeri değil de, eski yerleşmeye daha yakın olan bir alanda konutların yapılmasını isterler. Elmalı mahallesinde de bu durum yaşanmıştır. Bir kısım aileler, yeni konutlara yer olarak, eski mahallenin yaklaşık 1,5 km güneyinde ve vadiden 200 m kadar yüksekteki **Sekili mevkiini** teklif etmişlerdir. Ancak, teknik heyet tarafından kabul edilmemiştir.

Yerleşme alanı seçiminde aranan en önemli özellik arazinin morfolojik yapı açısından doğal felaketlere karşı güvenli olmasıdır. Yerleşme alanı ve yakın çevresi jeomorfolojik açıdan sel baskınlarına karşı emniyetli ve kütle hareketleriyle karşılaşmayacak bir yapıda olmalıdır (Bilgin, 1989: 35). Öte yandan yerleşime açılacak alanların yer seçiminde zemin etütleri sağlıklı bir biçimde yapılmalı ve deprem riski taşıyan

yerlerden uzak alanlar seçilmelidir (Şahin, Sipahioğlu, 2002: 52). Devlet yetkilileri bu durumu göz önünde bulundurarak, yeni yerleşme yerlerinin belirlenmesinde daha çok zemin mekaniğini dikkate almaktadırlar. Yani arazinin litolojik ve morfolojik yapısının afetlere karşı dayanıklı olmasını göz önünde bulundurarak, yer tespiti yapmaktadırlar.

Yeni yerleşim alanı sadece ekonomik yönden değil, bazı altyapı hizmetleri bakımından da sorun teşkil etmektedir. Bu sorunların başında içme ve kullanma suyu gelmektedir. Konutlardaki içme suyu Anaru çayından alınmış olup, mahalle halkının ifadesine göre, bu su, içilemeyecek kadar kirlidir. Ayrıca, okul ve cami gibi sosyal imkanlar da yoktur. Tarım alanlarına uzak konumda bulunan ve bazı altyapı hizmetleri noksan olan bu yerleşme, aileler için cazip olmamıştır. Bu yüzden, adına konut yapılmış olan ailelerin büyük çoğunluğu ya eski yerleşmede kalmaya devam etmiş, ya da İstanbul, Ankara, Bursa gibi şehirlere göç etmişler.

Yeni yerleşmenin bütün bu olumsuzluklarına rağmen, planlı ve çağdaş bir yerleşme görüntüsü ile modern bir kır yerleşmesi olduğunu söylememiz gerekir. Ancak, yukarıda sıraladığımız nedenlerden dolayı yöre insanının istek ve ihtiyaçlarına cevap veremediğinden, çok az aile (yazın 30, kışın 10 aile) ikamet etmektedir.

b)Yeni Konutların Ekonomik Yönden Değerlendirilmesi

Türkiye’de doğal afetler nedeniyle yıkıma uğrayan kırsal yerleşmelerin konutları yeniden inşa edilirken, konutların projelendirilmesi ve uygulanması, hemen tamamen Devletin ilgili kurumlarının teknik elemanları tarafından yapılmaktadır. Konut projeleri çoğunlukla tek tip olup, hemen her yöreye aynı proje uygulanmaktadır. Bu yüzden, yeni yerleşim alanlarındaki konutların büyük çoğunluğu boş kalmakta veya konutlara eklentiler yapılmaktadır. Yapılan eklentiler ise, çoğu kere konutlara uygun olmayan özellikte inşa edilmektedir (Fotoğraf 5).

Barınma alanlarının seçiminde, insan yaşamı için en uygun olan ve sürekliliğin sağlanabileceği lokasyonların olmasına dikkat edilmiştir. Bunda da insanın ihtiyaçları ve doğal çevre özellikleri etkili olmuştur (Özdemir, 2004: 241). Yaptığımız gözlemlere göre, Elmalı Mahallesi’nin yeni yerleşim alanı litolojik bakımdan uygun özelliklere sahip bulunmaktadır. Mevcut arazi doğal afetler bakımından hiçbir risk içermemektedir. Ancak, insanın yaşamını sürdürebilmesi için sadece konutun sağlam bir zemin üzerinde bulunması yeterli değildir. İnsanın hayatını idame ettirebilmesi için, her şeyden önce herhangi bir ekonomik faaliyette bulunması gerekmektedir.

Elmalı mahallesi’nin yeni yerleşim yerindeki konutları 12 Aralık 2002 tarihinde hak sahiplerine teslim edilmiştir. Konutların bulunduğu alan afetlere karşı güvenli bir ortam oluşturmakla birlikte, sosyal, kültürel ve ekonomik faaliyetler bakımından olumsuz şartlara sahiptir. Her şeyden önce, ailelerin geçim kaynağı tarım ve hayvancılığa dayalı olup, arazilerin hemen tümü eski mahalle yerleşmesinin yakın çevresinde bulunmaktadır. Yeni yerleşme alanı ile tarım arazileri arasında yaklaşık 5 km bir mesafe bulunmaktadır. Bu kadar uzun bir mesafeyi gidip gelmeyi göze alamayan aileler ya araziye ya da konutları tercih etmek durumunda kalmışlardır. Bu durum, yeni konutların büyük bir bölümünün **(100 kadar konutun)** boş kalmasına neden olduğu gibi, mahalle sakinlerinin bir kısmının

eski yerleşmede kendi imkânlarıyla yaşamaya devam etmelerine, bir kısmının ise yöreyi terk etmelerine neden olmuştur. Diğer bir ifadeyle, yeni yerleşim alanının tarım arazilerine uzak oluşu, ekonomik faaliyetleri zorlaştırmıştır. Bu yüzden, bazı araziler boş kalırken, ailelerin bir kısmı da yöreden göç etmiştir. Doğal olarak, hem tarım ve hayvancılıkta bir azalma olmuş, hem de göç eden aileler gittikleri yerlerde geçim sıkıntısı çekmeye başlamışlardır.

Fotoğraf 5. Yeni Elmalı Mahallesinde üstüne ilave kat yapılan bir afet konutu.

Bilindiği gibi, Doğu Anadolu Bölgesi kırsal yerleşmelerinin ekonomik faaliyetleri ağırlıklı olarak tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Bu yüzden, kır yerleşmelerinde bizzat mesken kadar meskenin eklentilerini oluşturan; ahır, samanlık (merek), tezeklik ve tandır evi gibi eklentiler de aileler için önemlidir. Özellikle ahırlar konutların en önemli eklentisidir. Çünkü her ailenin az veya çok hayvanı vardır ve hayvanlar yılın 6-7 aylık bir bölümünde ahırlarda beslenmektedir. Elmalı mahallesine ait yeni konutlarda sadece aile bireyleri için bölümler mevcut olup, ahır eklentisi yoktur.

Konutların önemli eklentilerinden biri de samanlık (merek)tır. Aslında merelere ülkemizin değişik bölgelerinde, çeşitli adlar altında (samamlık, odunluk, hayvan yemi deposu vbg) rastlanmakla birlikte daha çok Doğu Karadeniz Bölümü'nde yaygın olarak kullanılan bir ev eklentisidir (Bekdemir, Sever, 2003: 81). Sadece Doğu Karadeniz Bölümü'nde değil, hayvancılığın yapıldığı hemen her yerde bu eklentileri görmek mümkündür. Eski Elmalı Mahallesinde de birçok aile konutunda bu eklenti olduğu halde,

yeni konutların böyle bir eklentisi yoktur. Tarım arazilerinin yeni konut alanına uzak kalmasının yanı sıra, bu tür eklentilerin yokluğu da, yeni konutların büyük çoğunluğunun boş kalmasına neden olmuştur.

c) Yeni Konutların Sosyal Yönden Değerlendirilmesi

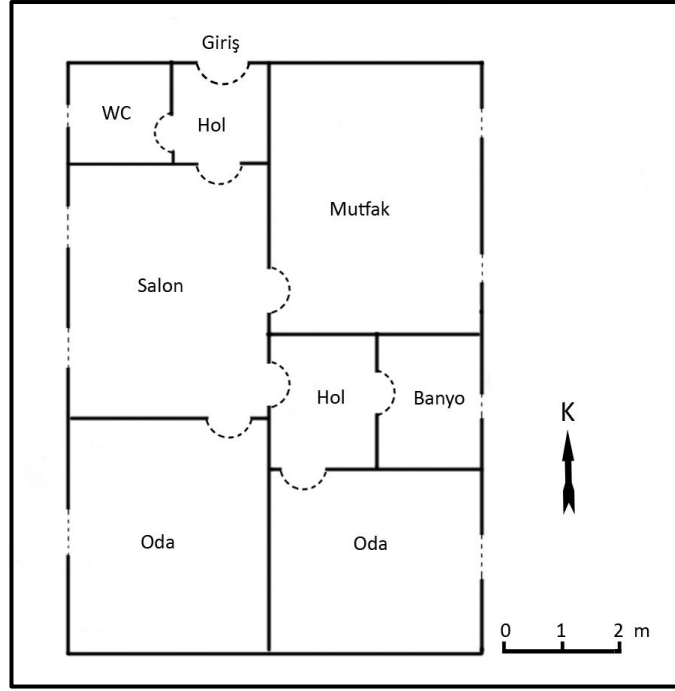
Bilindiği gibi, toplumları ayakta tutan önemli faktörlerden biri de sosyal ilişkilerdir. Bu bakımdan, Anadolu insanı çok zaruret olmadığı ve doğal şartlar engel çıkarmadığı sürece yerleşmelerini toplu olarak kurmaktadır. Diğer bir ifadeyle, kırsal yerleşmelerdeki aileler konutlarını birbirine yakın yaparak, yardımlaşma ve dayanışma içinde olmak isterler (Gök, Altaş, 2007: 258). Bu durumu göz önünde bulunduran ilgililer, yeni yerleşim yerini de toplu olarak inşa etmişlerdir. Ancak, yukarıda sayılan ekonomik nedenlerden dolayı, yeni yerleşim alanı ilgi görmemiştir. Boş bulunan konutların bazılarının, bakımsızlık yüzünden sıvaları dökülmüş, çatıları sökülmüş yavaş yavaş harap olmaya başlamışlardır (Fotoğraf 6).

Fotoğraf 6. Yeni Elmalı Mahallesi'nde kullanılmayan bir konutun deforme olmuş şekli.

İnsanın yaşamını sürdürmesinde, her ne kadar da ekonomik faaliyetler öncelikli olsa da sadece ekonomik ihtiyaçların karşılanması da yeterli değildir. Sosyal ve kültürel faaliyetler de insanın vazgeçemeyeceği ihtiyaçlarıdır. Bu yönü ile, yeni konutları değerlendirdiğimizde, konutların, yöre insanının sosyal ve kültürel yapısına aykırılık oluşturan bir yönü yoktur. Aksine, eski yerleşmede birçok konutta yer almayan mutfak, wc ve banyo bölümleri, yeni konutlarda bulunmaktadır (Şekil 3). Ancak, yerleşim yerinde okul

ve cami gibi, toplumsal ihtiyaçları karşılayacak binaların bulunmayışı önemli bir eksiklik olarak görülmektedir.

Şekil 3. Devletçe inşa edilen İhsan Özdemir'e ait afet konutunun planı.

Bütün bu olumsuz şartlar, mahallenin nüfusu üzerinde de etkili olmuştur. Yerleşmenin parçalanması ve yeni yerleşim alanının birçok nedenden dolayı tercih edilmemesi, nüfus miktarı üzerinde de etkili olmuştur (Tablo 1).

Tablo 1. Elmalı (Kilens-Çamlımağara) Mahallesi'nin Cumhuriyet Dönemi Sayımlarına Göre Nüfusu.

Yıllar	N ü f u s			Yıllar	N ü f u s		
	Erkek	Kadın	Toplam		Erkek	Kadın	Toplam
1935	462	495	957	1965	462	561	1 023
1940*	112	129	241	1970	505	585	1 090
1945*	416	475	891	1975	464	578	1 042
1950**	946			1980	510	637	1 147
1955	442	581	1 023	1985	476	609	1 085
1960	446	509	955	2009	274	390	664

*Elmalı mezrası nüfusu ile birlikte alınmıştır.

** Bu sayım döneminde nüfus toplam olarak yazıldığından erkek-kadın nüfus miktarı yoktur.

Eski ismi Kilens olan Elmalı Mahallesi, 1990 yılı sayımına kadar İspir ilçesi Pazaryolu (Norgah) bucağına bağlı bir köy yerleşmesi iken, 1989 yılında belde durumuna gelen Madenköprübaşı (Sotum) beldesine bağlı bir mahalle olmuştur. Bu yüzden 1990 sayımı ile birlikte Elmalı Mahallesi'nin nüfusu Madenköprübaşı beldesine dahil edilmiştir. Ancak, 2009 yılı sağlık ocağı verilerine göre, mahallenin toplam nüfusu 664 kişi olup, bu nüfusun 623'ü eski Elmalı mahallesinde, 41'de yeni Elmalı (Küme Evler) Mahallesinde ikamet etmektedir. Mahallede en son heyelan 1996 yılında meydana gelmiş olup, bu durum nüfus miktarını önemli ölçüde etkilemiştir. Bu tarihe kadar nüfusu hep 1000'in üzerinde olan mahalleden önemli sayıda göç olmuş ve bugün (2009) eski ve yeni yerleşmede yaşayan nüfus miktarı neredeyse yarıya yakın azalmıştır. Mahalleden olan göç olayı devam etmekte olup, özellikle erkek nüfus göçe daha fazla katılmaktadır.

d) İklim Bakımından Sosyal Konutların Değerlendirilmesi

Bölgede, kış aylarında aşırı soğumayı önlemek için, mesken ve eklentileri bitişik olarak inşa edilmektedir. Şiddetli soğuk ve tipili günlerde, hayvanların bakımını kolayca yapmak ve ahırın ısısından yararlanmak amacıyla, özellikle hayvan barınakları bizzat meskenlere bitişik yapılmaktadır (Gök, Altaş, 2007: 248). İklimin olumsuz tesirini azaltmak amacıyla, geleneksel konutlarda böyle bir yapılaşma olurken, modern konutların inşasında farklı önlemlerin alınması gerekmektedir. Kış devresinin 180–200 günü bulduğu bölgede, konutların ısıtılması ve ısı kaybının önlenmesi için, inşa edilen konutların tabandan, tavandan ve yan bileşenlerden çok iyi tecrit edilmeleri gerekmektedir. Aksi takdirde, konutların hem ısıtılması hem de içerideki ısının muhafazası mümkün olmaz.

Yaptığımız gözlemlerle, konutlarda hiçbir yalıtım uygulamasının olmadığı görülmüştür. Kaldı ki, mahalle sakinleri de konutların kış aylarında ısıtılmasının çok zor olduğunu ifade etmektedirler. Yeni mahallede kışın çok az ailenin (10 kadar) ikamet etmesinin nedenlerinden biri de konutların kışın ısıtılmasının oldukça zor olmasıdır. Dış görünüş olarak, modern görünüme sahip olan konutlar, yörenin iklim şartlarına göre donatılmamışlardır. Yalıtımın yetersiz oluşunun yanı sıra, bazı konut girişleri kuzey cephede olup, kış aylarında kar-buz yüzünden aile bireylerinin konuta giriş-çıkışında sorun teşkil etmektedir. Öte yandan konutların hemen tamamı, yörenin iklim şartları ile uyumlu olarak doğu-batı yönlü olarak konuşlandırılmıştır. Soğuk iklim bölgelerinde özellikle kış aylarında, konutların azami derecede güneş alması önemli olduğundan, konutların bu şekilde konuşlandırılmış olması isabetli olmuştur.

d) Yeni Yerleşim Yerinde Altyapı Durumu - Konut İlişkisi

Yerleşmelerin yaşanabilir olmasında önemli rolü olan hususların başında altyapı durumu gelmektedir. Diğer bir ifadeyle, yerleşmeleri cazip hale getiren en önemli hususlar; su, yol, kanalizasyon, elektrik ve telefon gibi altyapı yatırımlarının varlığıdır (Gök, Altaş, 2007: 259). Heyelana maruz kalan eski Elmalı Mahallesi'nde bu altyapı hizmetlerinin büyük çoğunluğu mevcuttur. Özellikle su kaynakları bakımından oldukça elverişli bir konuma sahiptir. Yeni Elmalı yerleşmesinde de; elektrik, telefon, kanalizasyon, yol vb. altyapı imkanları mevcut olmasına rağmen, içme ve kullanma suyu sorunu bulunmaktadır. Yerleşmenin suyu Anuru çayından alınmış olup, mahalle sakinlerinin ifadesine göre, su kirli olup, içilmesi mümkün olmayan özelliğe sahiptir.

Ekonomik sorunlara ilaveten, temiz içme ve kullanma suyunun olmayışı, ailelerin yeni yerleşim alanına taşınmasına engel oluşturmuştur. Ayrıca, belde ile Yeni Elmalı Mahallesi arasındaki 2,5 km lik yol oturtulmuş-toprak karışımı olup, yağışlı mevsimlerde ulaşımda sorun yaşanmaktadır. Buna ilaveten, yerleşmenin sokaklarında herhangi bir düzenleme yapılmadığından yağışlı mevsimde çamur, kurak zamanlarda ise toz olmaktadır. Öte yandan, boş konutların çevresinde bakımsızlık yüzünden yoğun ot formasyonu oluşması nedeniyle, konutların temelleri ve duvarları tahrip olmaktadır.

f) Çağdaşlık Yönünden Yeni Yerleşme Yeri ve Konutlar

Geleneksel kır yerleşmeleri için herhangi bir imar yasası ve planlama söz konusu değildir. Bu yüzden yerleşmeler çoğu kere küme köy formunda teşekkül ederler. Özellikle Doğu, Güneydoğu ve İç Anadolu kır yerleşmeleri köylerinin büyük bölümü böyle bir yapılanma gösterir. Ancak, herhangi bir nedenle yeniden kurulması söz konusu olan ve Devletçe inşa edilen yerleşmelerde bir planlama vardır.

Doğu Anadolu Bölgesi'nde kır yerleşmelerinin yenilenmesi çoğunlukla Devlet tarafından yapıldığından, yerleşmeler planlı bir şekilde inşa edilmektedir. Örneğin, 30 Ekim 1983 Erzurum-Kars Depremi, 25-28 Mart 2004 Aşkale Depremleri sonrasında ağır hasar gören köy yerleşmeleri Devlet tarafından planlı bir şekilde yapılmışlardır. Elmalı Heyelanı sonucunda yeniden inşası öngörülen 139 konutun yapımı da yine Devletçe gerçekleştirilmiştir. Diğer yerlerde olduğu gibi, Elmalı mahallesinin yeni yerleşimi de planlı ve modern bir görünümde yapılmıştır. Birtakım sorunlarının bulunmasına rağmen, planlama ve konutların inşası bakımından gerçekten de modern bir yerleşme görüntüsü mevcuttur (Fotoğraf 7).

Fotoğraf 7. Yeni Elmalı Mahallesi (Küme Evler).

Her şeyden önce, mahalledeki ailelerin büyük çoğunluğunun kendi imkânları ile böyle planlı ve çağdaş bir konut yapması mümkün değildir. Ekonomik imkânı iyi olan bazı ailelerin çağdaş malzemelerle bir konut yapması mümkün olabilir. Nitekim Eski Elmalı mahallesinde bazı konutlar çağdaş malzemelerle (demir, çimento, tuğla, kum gibi) yapılmıştır. Ancak, konutların belli bir planı olmadığı gibi, tüm mahallenin belli bir plana göre ve modern görünümlü bir yerleşme olarak inşa edilmesi mümkün değildir. İşte bu yönüyle, Elmalı mahallesinin yeni yeri planlı bir görünüme sahiptir.

Sonuç olarak, tarihi süreç içerisinde birçok kere meydana gelen Elmalı Heyelanı, en son 1996 yılında meydana gelmiş ve yapılan tespitlere göre 139 ailenin konutunu oturulamaz hale getirmiştir. Hasar gören konutların büyük çoğunluğu geleneksel tarzda inşa edilmiş, basit yapılardan oluşmaktadır. Yıkıma uğrayan konutlar; ailelerin ekonomik ve kültürel yapısına uygun olmakla birlikte, çağdaş hayat tarzına uygun olmayan meskenlerdir.

Heyelan sonrası inşa edilen çağdaş konutlar, yapı tarzı ve kullanım bakımından oldukça fonksiyonel konutlar olup, afetlere karşı daha dayanıklıdır. Ancak, yöre halkının geçim kaynağı daha çok tarım-hayvancılık ve kısmen de meyve ve sebzeçiliğe dayalı olduğundan, hem yerleşim yeri olarak hem de konutların eklentileri olarak eksiklikleri şöyle sıralayabiliriz:

1. Yapılacak konutların bir bedel karşılığında yapılacağına dair bir borçlandırma veya taahhüt olmadığından, ihtiyaç sahibi olsun veya olmasın hemen herkes konut yaptırmak istemekte, bu yüzden konutu hasar görmeyen bazı kişilere bile konut yapılmıştır.
2. Yeni yerleşim yeri halkın geçim kaynağının temelini oluşturan tarım arazilerine oldukça uzak (yaklaşık 5 Km) mesafededir. Bu durum da tarımsal faaliyetleri engellemiştir.
3. Yörede inşa edilen konutlar, standart projeye (oda, salon, mutfak, WC, banyo) göre planlanmış ve inşa edilmiştir. Ailelerin ekonomik faaliyeti için gerekli olan; Ahır, samanlık, kiler, tandır evi gibi eklentileri yoktur.
4. Yeni yerleşim alanında; su, elektrik, telefon, yol, kanalizasyon vbg. altyapı imkanları mevcuttur. Ancak, bir yerleşme için en önemli ihtiyaç olan içme ve kullanma suyunun temiz olmayan bir dere yatağından alındığı tespit edilmiştir. Hâlbuki eski yerleşmede bol ve temiz su kaynakları bulunmaktadır.
5. Bütün bu sorunların varlığı nedeniyle, hak sahiplerinin bir kısmı eski yerleşmede kalmayı tercih ederken, bir kısım aileler de İstanbul, Ankara, Bursa ve İzmir gibi illere göç etmişlerdir. Göç edenlerin çoğunluğunu, hak sahibi oldukları halde kendilerine konut yapılmayanlar oluşturmaktadır.
6. Sonuçta Devletin yapmış olduğu modern görünümlü bu yerleşmedeki 139 konutun çoğu (100 kadarı) boş bulunmaktadır. Oturanların bir kısmı da sadece yaz aylarında birkaç ay süre ile kullanmakta, sürekli oturan aile sayısı sadece 10 kadardır.

7. Bundan sonra herhangi bir nedenle yeniden inşa edilecek yerleşmelerin planlanması ve inşasında yörelerin; ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulmasının hem aileler açısından hem de Devletin yatırımları yönünden yararlı olacağı inancındayız. Aksi taktirde, hem ailelere sunulan imkandan yararlanmaları mümkün olmamakta, hem de Devletin kaynakları boşa harcinmiş olmaktadır.

KAYNAKÇA

- Bakırcı, M., 1997,** *Türkiye’de Yer Değiştiren Şehirlere Yeni Bir Örnek : Samsat*, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı :32, İstanbul.
- Bekdemir, Ü., Sever, R., 2003,** *Şavşat ve Çevresinde Tipik Bir Ev Eklentisi ; Merek*, Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı : 9, Çizgi Kitabevi, Konya.
- Bilgin, A., 1989,** *Yerleşme Alanlarının Seçiminde Jeomorfoloji*, Jeomorfoloji Dergisi, Sayı : 17, Ankara.
- Biricik, A.S., 1996-1997,** *Senirkent’de Sel Afetleri*, Marmara Coğrafya Dergisi, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi , Sayı : 1, İstanbul.
- Doğanay, H., 1997,** *Türkiye Beşeri Coğrafyası*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları No: 2982, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Girgin, M., 1996,** *Aşkale Heyelanı (Erzurum)*, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı : 31, İstanbul.
- Gök, Y., 2001,** *Erzurum-Kars Depremi’nden (1983) Sonra Yeri Değiştirilen Yerleşmeler*, Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı : 5, Çizgi Kitabevi, Konya.
- Gök, Y., Altaş, N.T., Zaman, S., 2007,** *Aşkale Depremleri ve Etkileri*, Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı : 17, Çizgi Kitabevi, Konya.
- Gök, Y., Altaş, N.T., 2007,** *Deprem Öncesi (25-28 Mart 2004) ve Sonrası Ortabağçe Köyü Konutlarının Coğrafi Yönden Karşılaştırılması*, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 7, Sayısı : 38, Erzurum.
- Keser, N., 2003,** *Kütahya’nın Kuzeybatısında Heyelan Olayları*, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı :40, İstanbul.
- Koday, Z., 2004,** *Kağızman İlçesinde Meyvecilik*, Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı : 9, Çizgi Kitabevi, Konya.
- Kopar, İ., 2010,** *Oluşmuş ve Aktivitesini Sürdüren Karışık Tip Bir Heyelan: Elmalı-Madenköprübaşı (İspir-Erzurum) Heyelanı, Sorunlar ve Önerileri*, Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı : 24, Eser Matbaası, Erzurum.
- Özdemir, H., 2004,** *Afetlere Hazırlık Çalışmalarında Geçici İskan Alanlarının Belirlenmesi*, Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı : 12, Çizgi Kitabevi, Konya.
- Sargın, S., 2004,** *Isparta Yöresinde Fiziki Çevre Faktörlerinin Yerleşme Birimleri Üzerindeki Etkisi*, Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı : 11, Çizgi Kitabevi, Konya.

The problems Encountered In Post-Disaster Reconstruction Of Traditional Settlements: The Municipality Of İspir Madenköprübaşı Elmalı Neighborhood

- Sevindi, C., Kopar, İ., Kaya, G., 2004,** *Akdam (Kağızman-Kars) Heyelanı*, Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı : 11, Çizgi Kitabevi, Konya.
- Şahin, C., Sipahioğlu, Ş., 2002,** *Doğal Afetler ve Türkiye. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık Turizm Sanayi Ticaret Ltd. Şti. Ümit Ofset Matbaacılık, Ankara.*
- Tunçdilek, N., 1967,** *Türkiye İskan Coğrafyası, Kır İskanı (Köy-Altı İskan Şekilleri).* İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fak. Yay. No: 1283, İstanbul.
- Ünal, Ç., 1998,** *Yeniden Yerleştirme Sorunları, Çözüm Önerileri ve Bir Örnek,* Türk Coğrafya Dergisi, Sayı :33, İstanbul.
- Yalçınlar, İ., 2003,** *Marmara Bölgesi ve Depremler,* Türk Coğrafya Dergisi, Sayı :38, İstanbul.

*Afetlere Maruz Kalan Yerleşmelerin Yer Değişiminde Karşılaşılan Sorunlara Bir Örnek: İspir
Madenköprübaşı Beldesi Elmalı Mahallesi*